

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.95 (477)

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.22>

Бережной С. М.,

аспірант кафедри правоохоронної діяльності та поліціїсти факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ

Анотація. У статті наголошено на тому, що попри важливість роботи кожного з суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, їх система не має законодавчого закріплення як і комплексного відображення в теорії права. З практичної точки зору зазначене може мати наступні наслідки: недостатньо ефективна координація дії вказаних суб'єктів; нездійснення окремих заходів спрямованих на захист державного суверенітету та територіальної цілісності; відсутність об'єктивного нормативно-правового забезпечення цих суб'єктів; ризик дублювання повноважень і т.п. Зважаючи на спірні положення наукових праць, де висвітлювались переліки суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, в своєму дослідженні автор спирається на чинне законодавство України, зокрема в сфері національної безпеки. В процесі дослідження акцентовано увагу на відмінності суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, внаслідок різного характеру їх повноважень. Наприклад, компетенція парламенту та уряду країни не обмежується забезпеченням безпеки та оборони в той час, коли вказана діяльність є основним напрямом діяльності суб'єктів сектору безпеки та оборони. Зважаючи на велику кількість суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності їх запропоновано представити у вигляді диференційованої системи, утвореної шляхом поділу цих суб'єктів за характером повноважень: 1) загальні суб'єкти, основними повноваженнями яких не є захист державного суверенітету та територіальної цілісності, проте їх діяльність нерозривно пов'язана з цим напрямом (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України, суди); 2) спеціальні суб'єкти основними завданнями яких є забезпечення національної, державної та воєнної безпеки (Рада національної безпеки і оборони України, Міністерство оборони України, Державна спеціальна служба транспорту, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Збройні сили України, Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція України, Національна гвардія України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Служба безпеки України та Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Управління державної охорони України, розвідувальне співтовариство, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України, Служба судової охорони).

Ключові слова: державний суверенітет, територіальна цілісність, сектор безпеки і оборони, суб'єкти, система.

Berezhnoi S. M. The system of entities for the protection of state sovereignty and territorial integrity

Abstract. The article emphasizes that, despite the importance of the work of each of the subjects of the protection of state sovereignty and territorial integrity, their system does not have a legislative consolidation, as well as a comprehensive reflection in the theory of law. From a practical point of view, the above may have the following consequences: insufficiently effective coordination of the actions of the specified entities; failure to implement individual measures aimed at protecting state sovereignty and territorial integrity; lack of objective regulatory and legal protection of these subjects; risk of duplication of powers, etc. Taking into account the controversial provisions of scientific works, which covered the lists of subjects of protection of state sovereignty and territorial integrity, in his research the author relies on the current legislation of Ukraine, in particular in the field of national security. In the process of research, attention is focused on the differences between subjects of protection of state sovereignty and territorial integrity, due to the different nature of their powers. For example, the competence of the parliament and the government of the country is not limited to ensuring security and defense at a time when the specified activity is the main activity of the subjects of the security and defense sector. Considering the large number of subjects of protection of state sovereignty and territorial integrity, it is

proposed to present them in the form of a differentiated system formed by dividing these subjects according to the nature of their powers: 1) general subjects whose main powers are not the protection of state sovereignty and territorial integrity, but their activities are inextricably linked to this direction (the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the President of Ukraine, courts); 2) special subjects whose main tasks are to ensure national, state and military security (National Security and Defense Council of Ukraine, Ministry of Defense of Ukraine, State Special Service of Transport, State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine, Armed Forces of Ukraine, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the National Police of Ukraine, the National Guard of Ukraine, the State Emergency Service of Ukraine, the State Border Service of Ukraine, the State Migration Service of Ukraine, the Security Service of Ukraine and the Anti-Terrorist Center under the Security Service of Ukraine, the State Security Office of Ukraine, the intelligence community, the Ministry on issues of strategic industries of Ukraine, Court Security Service).

Key words: *state sovereignty, territorial integrity, security and defense sector, subjects, system.*

Постановка проблеми. Події, що розвивались в Україні останні дев'ять років, стали основою побудови ефективної системи забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності, спираючись не тільки на теоретичне розуміння того як вона повинна функціонувати, а і враховуючи недоліки, які виникали в періоди спроб дестабілізації цієї системи.

Стан дослідження проблеми. Не зважаючи на важливість роботи кожного з суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, їх система не має законодавчого закріплення як і комплексного відображення в теорії права. Спроби систематизації та узагальнення суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності були зроблені окремим вченими: М.П. Гурковським, М.Я. Сидором, Б.Б. Мельниченко, О.В. Нестеренко. Проте положення викладені в цих наукових працях позбавлені комплексного підходу.

Мета статті полягає у формуванні об'єктивної системи суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності.

Виклад основного матеріалу. У поодиноких роботах вчених здебільшого можна знайти узагальнені висновки про характеристику системи суб'єктів захисту державного суверенітету. Наприклад, на думку Б.Б. Мельниченко провідним суб'єктом національної безпеки є держава, оскільки відповідно до приписів Конституції України саме вона «забезпечує безпеку кожної людини і громадянина, їхнє життя, здоров'я, честь, гідність, особисту недоторканність на території України, а також своїм громадянам та за її межами. Держава виконує свої функції у сфері націо-

нальної безпеки через органи законодавчої, виконавчої та судової влади, недержавні організації та громадян» [1, с. 70]. М.П. Гурковський до суб'єктів забезпечення національної безпеки, окрім держави, відносить осіб і суспільство [2, с. 30]. Такі визначення суб'єктів національної безпеки, в тому числі забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності, виглядають вкрай розпливчато та не сприяють розумінню чіткого переліку органів, яким делеговано вкрай важливі функції держави. Ще один варіант систематизації суб'єктів забезпечення національної безпеки й оборони України пропонує О.В. Нестеренко: «1) керуюча підсистема (Президент України); 2) керована підсистема: сили безпеки (розвідувальні та правоохоронні органи, сили цивільного захисту, державні органи спеціального призначення, наділені правоохоронними функціями, та інші органи); сили оборони (Збройні Сили України та інші утворені відповідно до чинного законодавства військові формування, розвідувальні та правоохоронні органи й органи спеціального» [3, с. 37].

Викладене вище наглядно демонструє відсутність у теорії права монолітної системи суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, що з практичної точки зору може мати наступні наслідки: недостатньо ефективна координація дії вказаних суб'єктів; нездійснення окремих заходів спрямованих на захист державного суверенітету та територіальної цілісності; відсутність об'єктивного нормативно-правового забезпечення цих суб'єктів; ризик дублювання повноважень і т.п.

Зважаючи на спірні положення наукових праць, де висвітлювались переліки суб'єктів

захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, вважаємо правильним спиратись на чинне законодавство України, зокрема в сфері національної безпеки. Мова, насамперед йде про Конституцію України [4] та Закон України «Про національну безпеку» [5]. Системний аналіз Основного закону держави дає можливість віднести до суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності Верховну Раду України (далі – ВР України), КМ України (далі – КМ України) та Главу держави, оскільки їх повноваження прямо чи опосередковано стосуються вирішення окремих питань стосовно державного суверенітету та територіальної цілісності.

ВР України – є єдиним органом законодавчої влади. Таким чином, гідно з приписами ст.75 та п. 3 ч. 1 ст. 85 Конституції України основна діяльність парламенту пов'язана з прийняттям законів і інших нормативно-правових актів, у тому числі з питань захисту державного суверенітету та державної цілісності, а саме: фінансування діяльності відповідних суб'єктів, шляхом затвердження закону про Держаний бюджет на поточний рік, який розробляє КМ України (п. 4 ч. 1 ст. 85, п. 1, 11 ч. 1 ст. 116); визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики з урахуванням пріоритету стратегічного курсу членства нашої держави в ЄС і НАТО (п. 5 ч. 1 ст. 85); схвалює Програми діяльності КМ України, де окремі питання присвячені забезпеченню та відновленню суверенітету і територіальної цілісності в зв'язку з їх порушенням у 2014 році (внаслідок агресії Російської Федерації), реінтеграції тимчасово окупованих територій (п. 11 ч. 1 ст. 85); прийняття рішень про проведення всеукраїнського референдуму з питань зміни території держави (п. 2 ч. 1 ст. 85, ст. 73); введення режиму воєнного чи надзвичайного стану, укладення мирних угод і проведення мобілізації; використання ресурсів Збройних сил України (далі – ЗС України) та військових формувань на території України та поза її межами; допуск іноземних збройних сил на територію держави (пункти 9, 23, 31 ч. 1 ст. 85).

Ефективність захисту державного суверенітету та територіальної цілісності держави певною мірою залежить від її кадрової

політики, а тому відповідні повноваження парламенту щодо призначення керівників суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, з точки зору адміністрування, мають вкрай важливе значення, зокрема призначення на посади: Міністра оборони України, Голови Служби безпеки України (за поданням Президента України), а також «затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Служби безпеки України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України» [4] (статті 12, 12-1, 22 Конституції України).

Робота Уряду як і робота парламенту також опосередковано пов'язана з захистом державного суверенітету та економічної самостійності, здебільшого шляхом реалізації внутрішньої та зовнішньої політики держави, забезпечення процесів набуття Україною членства в ЄС і НАТО на чому наголошено в п.п. 1, 11 ч. 1 ст. 116 Основного закону держави [4]. В межах втілення внутрішньої політики КМ України забезпечує національну безпеку держави, її обороноздатність і боротьбу зі злочинністю (п. 7 ч. 1 ст. 116 Конституції України [4]). Слід підкреслити, що діяльність уряду в сфері внутрішньої і зовнішньої політики держави, зокрема реалізується шляхом координації та оптимізації роботи структурних підрозділів і інших органів виконавчої влади (п.п. 9, 9-1 ч. 1 ст. 116 Конституції України [4]).

Відповідно до ч. 2 ст. 102 і ч. 1 ст. 106 Конституції України «Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина» [4], забезпечує державну незалежність і національну безпеку. Будучи гарантом державного суверенітету та територіальної цілісності Глава держави фактично бере на себе обов'язок забезпечити збереження державного суверенітету та територіальної цілісності, шляхом виконання покладених на нього обов'язків. До останніх необхідно віднести: нормотворчі повноваження, а саме підписання законів прийнятих парламентом та право вето щодо них (п.п. 29, 30 ч. 1 ст. 106 Конституція України [4], п. 6 ч. 1 ст. 13 Закону

України «Про Національну безпеку України» [5]); видання управлінських документів (указів і розпоряджень) у сфері національної безпеки, затвердження стратегічно важливих документів у зазначеній сфері – Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України (п. 4 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Національну безпеку України» [5]); кадрові повноваження, зокрема внесення до парламенту подання щодо призначення Міністра оборони України, Голови Служби безпеки України, одноособово приймає рішення про звільнення та призначення на посади вищого командування ЗС України та інших військових формувань (пункти 10, 11, 14, 17 ч. 1 ст. 106 Конституції України [4], п. 7, 8, 9, 10 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Національну безпеку України» [5]). Значна кількість повноважень Президента України стосуються адміністративних повноважень як гаранта державного суверенітету та територіальної цілісності держави, оскільки він: є «Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави; очолює Раду національної безпеки і оборони України» [4], керує національними розвідувальними органами (п.п. 17, 18 ч. 1 ст. 106 Конституції України, п. 1, 2, 3, 11 ч. 1 Закону України «Про Національну безпеку України» [5]). Іншими словами він здійснює керівництво сферою національної безпеки та оборони (ст. 13 Закону України «Про Національну безпеку України» [5]). Таким чином, Президент України уповноважений приймати стратегічно важливі рішення які прямо чи опосередковано впливають на стан захисту державного суверенітету та територіальної цілісності та стосуються: ініціювання перед ВР України оголошення стану війни та укладення миру, введення воєнного та надзвичайного стану в державі чи на її окремій території, проведення мобілізації, використання ЗС України та військових формувань на території іншої держави (пункти 19, 20, 21 ст. 106 Конституції України, п. 12, 13, 14 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Національну безпеку України» [5]).

При Президенті України функціонує постійно діючий координаційний колегіаль-

ний орган який опікується питаннями національної безпеки та оборони. Маємо на увазі Раду національної безпеки і оборони України (далі – РНБО України), яка опікується питаннями національної безпеки і оборони в мирний і воєнний час, а також під час виникнення кризових ситуацій шляхом: формулювання пропозицій щодо реалізації засад державної політики в окресленій сфері, координації діяльності державних і громадських інституцій, контролю за їх діяльністю та ініціює перед Главою держави утворення вищого колегіального стратегічного органу воєнного керівництва обороною держави в особливий період, зокрема в період дії воєнного стану (ст. 3 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» [6], ст. 14 Закону України «Про Національну безпеку України» [5]).

Відповідно до приписів ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оборону» Ставка Верховного Головнокомандувача як вищий колегіальний орган воєнного керівництва обороною держави утворюється з метою «забезпечення стратегічного керівництва Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами в особливий період» [7].

Зважаючи на те, що державний суверенітету та територіальна цілісність є складовими воєнної, державної та національної безпеки (пункти 2, 4, 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» [6]) цілком логічно припустити, що суб'єкти забезпечення національної безпеки та національних інтересів – сектор безпеки та оборони є складовим елементом системи суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності. Сектор безпеки і оборони України – узагальнюючий термін, якій об'єднує «сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадян та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки» [5]. В абз. 1 ч. 2 ст. 12 Закону України «Про Національну безпеку України» [5] закріплено перелік суб'єктів, які входять до складу сектору безпеки і оборони. Розглянемо суб'єктів сектору безпеки та оборони більш детально.

Міністерство оборони України (далі – МО України) є провідним суб'єктом реалізації державної політики у воєнній сфері та сфера національної безпеки. В зв'язку з чим на нього покладаються такі завдання: «організації в силах оборони заходів оборонного планування; визначення засад воєнної, військової кадрової та військово-технічної політики у сфері оборони» [8], включаючи використання повітряного простору; організація та підготовка національного спротиву, а держави – до оборони. Державна спеціальна служба транспорту (далі – Держспецтрансслужба) входить до складу МО України та має статус спеціалізованого військово формування з завданнями щодо: захисту, охорона та відновлення транспортної інфраструктури транспортних засобів для потреб ЗС України та військових формувань; «будівництва та ремонту у мирний час і в умовах воєнного стану нових та підвищення строку експлуатації і пропускної спроможності діючих об'єктів національної транспортної системи; відбудови транспортних комунікацій, порушених унаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, аварій і катастроф» [9] (ч. 2 ст. 1 Закону України «Про Державну спеціальну службу транспорту»). Окрім Держспецтрансслужби в підпорядкування МО України перебуває й інше військово формування – ЗС України, до прямих обов'язків якого віднесено захист державного суверенітету та територіальної цілісності держави, шляхом стримування та відсічі збройної агресії, охорони повітряного та підводного простору країни та боротьби з тероризмом, незаконним перевезенням наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів, вогнепальної зброї [10].

Поряд із МО України захист державного суверенітету та територіальної цілісності згідно з абз. 1 ч. 2 ст. 12 Закону України «Про Національну безпеку України» здійснює і Міністерство внутрішніх справ України (далі – МВС України). Аналіз п.п. 1 і 3 Положення про Міністерство внутрішніх справ України затвердженого постановою КМ України від 28.10.2015 № 878 дозволяє зробити висновок, що його діяльність як центрального органу виконавчої влади пов'язана з правоо-

хоронною діяльністю: протидією злочинності, а також охорони прав, свобод та інтересів громадян, а також інтересів держави. Одночасно, МВС України реалізує державну політику в інших напрямках в мирний, і особливо воєнний час, під час виникнення надзвичайних ситуацій щодо: «цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності; захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні» [11]. МВС України реалізує державну політику в окреслених сферах як самостійно, так і через свої підрозділи: Національної поліції України (далі – НП України), Національної гвардії України (далі – НГ України), Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України), Державної прикордонної служби України (далі – ДПС України), Державної міграційної служби України (далі – ДМС України), кожен із яких виконує власні специфічні завдання та функції.

Так, діяльність НП України консолідована навколо охорони прав і свобод людини від протиправних посягань, а також надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги» [12] (п. 4 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію»). Комплексна охорона прав і свобод громадян не можлива без ефективної державної політики в сфері міграції (імміграції та еміграції), яку реалізує ДМС України [13].

Не менш важливу діяльність здійснює ДСНС України, захищаючи населення та територію держави від наслідків надзвичайних ситуацій, і запобігаючи їх виникненню. ДСНС України є основним суб'єктом реалізації державної політики в сфері цивільного захисту з метою «захист населення, територій, навколишнього природного середовища, майна, матеріальних і культурних цінностей від надзвичайних ситуацій та інших небезпечних

подій, запобігання виникненню таких ситуацій та подій, ліквідацію їх наслідків, надання допомоги постраждалим, здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки» [14] в мирний час і особливо в цей період (ч. 1 ст. 4 КЦЗ України).

НГ України має статус військового формування з правоохоронними функціями, тому окрім боротьби зі злочинністю, забезпечення публічної безпеки та порядку, захисту прав і свобод громадян на цей орган покладається низка не менш важливих функцій. Всі вони стосуються сфери воєнної безпеки, зокрема охорони та оборони: територіальної цілісності; органів державної влади та їх посадових осіб; ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання; державної власності, важливих державних об'єктів; дипломатичних представництв і консульських установ; матеріально-технічних баз МВС України і НГ України (пункти 1-8, 18 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну гвардію України» [15]).

Прямим завданням ДПС України є «забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні» [16] (ст. 1 Закону України «Про державну прикордонну службу України»).

Служба безпеки України (далі – СБ України) підпорядковується Главі держави та має статус органу державної влади спеціального призначення основним завданням якого є забезпечення державної безпеки, тобто «державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру» [5] (п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Національну безпеку»). В ч. 2 ст. 2 Закону України «Про Службу безпеки України» закріплено ряд завдань цієї служби, серед яких: протидія та боротьба зі злочинами «проти миру і безпеки людства, тероризму та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України» [17]. При СБ України на постійній основі створено Антитерористичний центр (далі – АЦ СБ України) з метою боротьби з тероризмом, а також усунення та

відвернення загроз життю та здоров'ю населенню країни [18].

Служба судової охорони (далі – ССО) не є а ні правоохоронним органом, а ні військовим формуванням. Вона має статус органу державної влади в системі правосуддя та створена з метою забезпечення публічного порядку в судах, під час судових засідань, а також охорони адміністративних будівель суду та працівників суду, їх сімей (пункти 6-8, 10, 12, 13 Положення про Службу судової охорони затверджене рішенням Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 № 1051/0/15-19 [19]).

Управління державної охорони України (далі – УДО України) – це «державним правоохоронним органом спеціального призначення, підпорядкованим Президенту України та підконтрольним Верховній Раді України» [20] (ст. 11 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»). Спеціальне призначення цього органу розкривається через такі його завдання як: охорона органів державної влади, їх посадових осіб і членів їх сімей, зокрема під час переміщення за допомогою транспортних засобів на території держави та поза нею, а також боротьба з тероризмом.

Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України (далі – Держспецзв'язок) створено як державний орган головним призначенням якого є забезпечення функціонування та захисту урядового та конфіденційного зв'язку, відбиття кібератак. З цією метою вказана служба «формує та реалізує державну політику у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, в інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності, а також у сферах використання державних інформаційних ресурсів в частині захисту інформації, протидії технічним розвідкам, функціонування, безпеки та розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, активної

протидії агресії у кіберпросторі» [21] (абз. 1 ч. 1 ст. 3 Закон України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України»).

До суб'єктів сектору безпеки та оборони законодавець відносить так звані розвідувальні органи – державні органи, які мають право відповідно до чинного законодавства «здійснювати розвідувальну діяльність з метою захисту національних інтересів України від зовнішніх загроз» [22] (п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про розвідку»). В той же час у профільному нормативно-правовому акті, який регламентує здійснення розвідувальної діяльності поряд із терміном розвідувальні органи вживається і інший термін – розвідувальне співтовариство, яке за своїм обсягом є значно ширшим і включає більших перелік суб'єктів.

Згідно з абз. 2 п. 1 Положення про Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України затвердженого постановою КМ України від 07.09.2020 № 819 Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України (далі – Мінстратегпром) є «головним орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну промислову політику, державну військово-промислову політику, державну політику у сфері державного оборонного замовлення, у сфері оборонно-промислового комплексу, у літакобудівній галузі та забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері космічної діяльності» [23].

На даному етапі дослідження прослідковується тенденція відмінності суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, внаслідок різного характеру їх повноважень. Наприклад, компетенція ВР

України, КМ України та Президенту України не обмежується забезпеченням безпеки та оборони в той час, коли вказана діяльність є основним напрямом діяльності суб'єктів сектору безпеки та оборони.

Розглядаючи суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності загальної компетенції (ВР України, КМ України та Президент України) з точки зору юридичної логіки, необхідно зазначити, що до них також доцільно віднести суди, які однозначно відіграють суттєву роль, шляхом притягнення винних до відповідальності за посягання на державний суверенітет, територіальну цілісність і суміжні сфери.

Висновки. Зважаючи на велику кількість суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності пропонуємо представити їх у вигляді диференційованої системи, утвореної шляхом традиційного підходу (поділу цих суб'єктів за характером повноважень): 1) загальні суб'єкти, основними повноваженнями яких не є захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, проте їх діяльність нерозривно пов'язана з цим напрямом (ВР України, КМ України, Президент України, суди); 2) спеціальні суб'єкти основними завданнями яких є забезпечення національної, державної та воєнної безпеки (РНБО України, МО України, Держспецтрансслужба, Держспецзв'язок, ЗС України, МВС України, НП України, НГ України, ДСНС України, ДПС України, ДМС України, СБ України та АЦ СБ України, УДО України, розвідувальне співтовариство, Мінстратегпром, ССО). Продовжуючи дослідження спеціальних суб'єктів захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, в перспективі необхідно більш детально дослідити діяльність розвідувального співтовариства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мельниченко Б. Б. Основні підходи до розуміння поняття «національна безпека». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2021. № 2 (30). С. 68–72. DOI: <http://doi.org/10.23939/law2021.30.068>
2. Гурковський М. П., Сидор М. Я. Поняття національної безпеки як адміністративно-правової категорії. *Соціально-правові студії*. 2021. Вип. 2 (12). С. 26–32.
3. Нестеренко О. В. Система суб'єктів забезпечення національної безпеки і оборони України. *Право і безпека*. 2020. № 2 (77). С. 33–39. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.2.04>
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

5. Про національну безпеку: закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
6. Про Раду національної безпеки і оборони України: закон України від 05.03.1998 № 183/98-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Про оборону України: закон України від 06.12.1991 № 1932-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
8. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України: постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 671 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-%D0%BF#Text>
9. Про Державну спеціальну службу транспорту: закон України від 05.02.2004 № 1449-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-15#Text>
10. Про Збройні Сили України: закон України від 06.12.1991 № 1934-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
11. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text>
12. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
13. Положення про Державну міграційну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2009 № 750 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/229966418>
14. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
15. Про Національну гвардію України: Закону України від 13.03.2014 № 876-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>
16. Про державну прикордонну службу України: закон України від 03.04.2003 № 661-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>
17. Про Службу безпеки України: закон України від 25.03.1992 № 2229-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>
18. Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України: указ Президента України від 14.04.1999 № 379/99 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379/99/sp:dark?dark=0#Text>
19. Про затвердження Положення про Службу судової охорони: рішення Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 № 1051/0/15-19 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1051910-19#Text>
20. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб: закон України від 04.03.1998 № 160/98-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/160/98-%D0%B2%D1%80#Text>
21. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України: закон України від 23.02.2006 № 3475-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15>
22. Про розвідку: закон України від 17.09.2020 № 912-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text>
23. Деякі питання Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України: постанова Кабінету Міністрів України від 07.09.2020 № 819 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2020-%D0%BF#Text>